

Multinationell ekonomi kräver nya trygghetssystem

Göteborgs Posten den 5 juli 2008

Svensk industri har förändrats dramatiskt under de senaste 15 åren. Utländska uppköp av svenska flaggskepp har blivit vardag och en allt större del av svensk industri kontrolleras av utländska ägare. Samtidigt ökar svenska multinationella företag sin utländska verksamhet medan en allt mindre andel av verksamheten bedrivs i Sverige. En följd av utvecklingen är att en mycket stor del av svensk arbetskraft i dag jobbar i utlandsägda företag eller i svenska multinationella företag. En central frågeställning för alla med intresse för svensk arbetsmarknad blir naturligtvis vilka effekter denna utveckling har haft. Mot bakgrund att det numera Fordägda Volvo Personvagnars varsel om uppsägningar är det extra angeläget. I vår dagsaktuella forskningsrapport till regeringens Globaliseringsråd ger vi ett antal svar.

Lönepremie för alla typer av jobb

En öppen ekonomi där ägandet förlorar sin nationella och lokala förankring kan tänkas ha stor påverkan på arbetskraftens villkor. I många länder ser vi uttalat kritiska tongångar beträffande utländska uppköp av inhemska företag. Det visar sig dock att utvecklingen i stort har varit av godo för Sveriges del. Multinationella företag betalar klart högre löner än rent nationella svenska företag. Lönepremien gäller alla typer av arbetskraft men är särskilt stor för personal med kvalificerade arbetsuppgifter. Är då lönepremien en kompensation för en ökad otrygghet? Det finns tecken som tyder på att så kan vara fallet. Vår studie visar att multinationella företag både startar och lägger ner relativt många företagsanläggningar i Sverige. Att anläggningar med låg produktivitet läggs ner och nya, med högre produktivitet, startas är ofta ett naturligt inslag i utvecklingsstrategin för ett multinationellt företag. Turbulensen är med andra ord jämförelsevis hög i multinationella företag vilket i sig är gynnsamt för svensk ekonomisk tillväxt men det kan också leda till en ökad osäkerhet för svenska arbetstagare.

Tesen stämmer inte

För Göteborg och Volvo PV tycks just detta vara fallet, turbulensen med ett multinationellt företag som ägare har ökat. Varslen om uppsägning påvisar den ökade osäkerheten. Vi vet dock inte om utfallet skulle ha varit ett annat om Volvo PV – kontrafaktiskt – fortfarande skulle ha varit svenskt. För Sveriges del, givet att en allt större del av arbetskraften berörs, handlar det nu om hur landet bäst kan parera en ökad turbulens på arbetsmarknaden. Standardreceptet är ofta utbildningssatsningar. Det tycks emellertid som att den etablerade tesen om att det främst är lågutbildad arbetskraft som drabbas av globaliseringens negativa följder är en sanning med modifikation. Många studier tyder i stället på att det är personer med gymnasieutbildning, snarare än personer med endast grundskoleutbildning, som får se sin situation på arbetsmarknaden bli mer osäker. Vi kan konstatera att sysselsättning av gymnasieutbildad arbetskraft är den allra lönekänsligaste, där höga löneökningar ofta kompenseras med relativt stora neddragningar. En anledning till detta är att företag inte kan utlokalisera typiska låglönejobb: butiksbiträdet och lokalvårdaren blir kvar i Sverige men ekonomassistentens och verkstadsarbetarens uppgifter kan det multinationella företaget lika väl förlägga till Baltikum, Indien eller Kina.

Ge en hjälpande hand

Så även om det finns stora vinster för individen och samhället med en ökad utbildningsnivå, är det inte troligt att det leder till tryggare anställningar. I stället tycks det viktigt att flytta

uppmärksamheten till andra åtgärder. Naturliga utgångspunkter för en sådan diskussion blir då ett trygghetssystem som möjliggör för individer att klara perioder av arbetslöshet, en hög grad av flexibilitet på arbetsmarknaden och en effektiv arbetsförmedling som möjliggör ett snabbt återinträde i händelse av arbetslöshet. Höstens förhandlingar kring ett nytt huvudavtal mellan arbetsmarknadens parter har här ett angeläget problem att ta i tu med. Vi kan, med forskningsresultat som grund, konstatera att svenska arbetstagare har dragit stor nytta av den kraftiga ökningen av utländskt ägande i Sverige. Det innebär att vi i Sverige kan avföra den debatt kring särbehandling av utländskt ägande av det inhemska näringslivet som pågår i mindre öppna ekonomier. Utvecklingen är dock inte helt utan utmaningar. Ökad rörlighet och turbulens ställer förnyade krav på ökad flexibilitet på arbetsmarknaden. Både för personalen i Volvo PV som för marknaden i stort lägger detta ett ansvar på individen, men samhället måste också ge en hjälpande hand för att omställningen ska bli så smärtfri som möjligt.

Katariina Nilsson Hakkala
Institutet för Näringslivsforskning och Svenska handelshögskolan i Helsingfors

Fredrik Heyman
Institutet för Näringslivsforskning

Fredrik Sjöholm
Institutet för Näringslivsforskning och Örebro universitet